Opiniepanel Rapport

Onderzoek Koloniale geschiedenis: slavernijverleden

4-9-2021
Auteur: Petra Klapwijk

Samenvatting

Tweederde is voorstander van de komst van een nationaal museum over slavernijverleden

Tweederde is voorstander van de komst van een nationaal museum over het slavernijverleden. Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag onder 30.000 mensen. Er is behoefte aan meer informatie, maar het mag geen eenzijdig beeld worden.

Deze week sloot de slavernij tentoonstelling in het Rijksmuseum. Het Adviescollege Dialooggroep Slavernijverleden adviseert nu om een permanent Nederlands slavernijmuseum op te richten. Deze commissie deed aanbevelingen in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken over hoe om te gaan met het slavernijverleden.

Museum goed voor kennis en bewustwording
Tweederde van alle ondervraagden (67 procent) is voor de oprichting van zo'n slavernijmuseum. Onder de ruim 800 deelnemers met een Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond ligt dat nog hoger: 91 procent.

Volgens voorstanders is een museum een goede plek om aan een breed publiek te laten zien wat er in het verleden is gebeurd. Ze vinden het een goed idee om al die kennis op één centrale plek toegankelijk te maken. Veel deelnemers zeggen dat ze nu relatief weinig over het Nederlandse slavernijverleden weten.

Meer begrip
Ook zou een museum kunnen bijdragen aan meer begrip voor elkaar in het heden. Een panellid schrijft daarover: "Je kunt het verleden niet goedmaken, maar je kunt je er wel bewust van worden. Ik denk dat we dan meer meer respect krijgen voor mensen met een andere huidskleur."

En iemand met een Surinaamse achtergrond zegt: '"Een prima voorstel. Het wordt tijd dat mensen gaan begrijpen hoe het is om een zwart mens te zijn en waar dat vandaan komt."

Geen eenzijdig verhaal
Wel plaatsen veel deelnemers een kritische kanttekening. Ze vinden het belangrijk dat er in een toekomstig slavernijmuseum geen eenzijdig beeld gepresenteerd wordt. "Het is een goed idee, maar ik ben bang dat het verhaal van de slavernij maar van één kant belicht gaat worden. Dat alle schuld bij witte Europeanen gelegd gaat worden, terwijl die het natuurlijk niet alleen gedaan hebben", zegt een deelnemer aan het onderzoek.

Ze pleiten er daarom voor om slavernij in de context van het verleden te plaatsen en iedereen die daar aan mee heeft gewerkt te benoemen. Dus ook Afrikaanse stammen die mensen tot slaaf maakten en inheemse handelaren die ze verkochten. Ook vinden ze dat er aandacht moet zijn voor slavernij in de hele geschiedenis, en ook voor moderne slavernij, zoals kinderarbeid in kledingfabrieken in derdewereldlanden.

'Liever in het Tropenmuseum'
Eén op de vijf (21 procent) ziet de komst van een slavernijmuseum niet zitten. Deze groep is extra beducht voor een mogelijke eenzijdige benadering. Ook vinden ze het niet nodig om een apart museum aan slavernij te wijden. "Breng het maar onder in het Tropenmuseum of het Rijksmuseum. Dat kost ook een stuk minder," zegt een tegenstander daarover.

Anderen vinden dat je een slavernijmuseum beter in Suriname of de voormalige Nederlandse Antillen kunt neerzetten omdat daar meer mensen zijn met een familieverleden in de slavernij.

Samenvatting

Meer aandacht voor slavernij in het onderwijs gewenst

Meer aandacht in onderwijs, twijfel over herdenkingsjaar
In het onderzoek werden ook andere mogelijkheden voorgelegd om aandacht te geven aan het slavernijverleden. De meerderheid (68 procent) vindt het een goede zaak om hier op scholen meer lessen over te geven. Ook hier benadrukken veel mensen dat het geen eenzijdig verhaal moet worden.

Over een speciaal herdenkingsjaar voor het slavernijverleden, zoals in 2023 het plan is, zijn de ondervraagden verdeeld. 45 procent vindt dit een goede zaak, maar van een derde (34 procent) hoeft dit niet.

Samenvatting

Draagvlak voor excuses slavernijverleden stijgt, maar meerderheid blijft tegen

Het draagvlak voor landelijke excuses voor het Nederlandse slavernijverleden neemt langzaam toe. Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag onder 30.000 mensen. Maar de meerderheid is nog steeds tegen zulke excuses.

Een jaar geleden, tijdens de grote anti-racisme demonstraties, was 20 procent voorstander van excuses. In mei van dit jaar was het draagvlak iets hoger: 26 procent. In juli bood burgemeester Halsema excuses aan namens de stad Amsterdam. Ook adviseerde een commissie in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken om excuses te maken. Het draagvlak voor landelijke excuses is nu gestegen tot 30 procent.

Erkenning voor het verleden en kijken naar de toekomst
Voorstanders zien excuses vooral als een manier om het leed van de tot slaaf gemaakten te erkennen. Bovendien is het een manier om een beladen periode uit het verleden af te sluiten en naar de toekomst te kijken.

Onder sommige groepen in de samenleving ligt het draagvlak hoger dan gemiddeld. Aan het onderzoek deden ruim 800 deelnemers met een Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond mee. Onder hen is het draagvlak het hoogst: bijna driekwart (73 procent) is voor.

Steun van kiezers, jongeren en hoger opgeleiden
Ook onder kiezers van een aantal politieke partijen zijn uitgesproken voorstanders te vinden. De achterbannen van Bij1 (97 procent) en GroenLinks (80 procent) scoren het hoogst. Ook onder kiezers van Volt (67 procent), D66 (55 procent) en Partij voor de Dieren (53 procent) is een meerderheid voor.

Onder jongeren en hoger opgeleiden is meer steun voor excuses dan gemiddeld. Bij jongeren onder de 35 jaar is bijna de helft (45 procent) voorstander. Onder hoger opgeleiden is dat 41 procent. Bij beide groepen is de helft (respectievelijk 49 en 51 procent) tegen.

Parallel met discussie over Zwarte Piet
De roep om excuses voor slavernij past in een bredere maatschappelijke discussie over racisme. Ook de discussie over het aanpassen van het uiterlijk van de 'traditionele' Zwarte Piet is hier onderdeel van. EenVandaag peilt al jaren het draagvlak hiervoor. In 2013 was nog maar 5 procent voor aanpassing. In 2020 was dat opgelopen tot een derde (34 procent).

Er zijn opvallende overeenkomsten tussen de Pietendiscussie en die over excuses voor slavernij. Niet alleen neemt het draagvlak langzaam, maar wel steeds een beetje toe. Ook zien we dat jongeren hier een voortrekkersrol in vervullen, onder hen is inmiddels een meerderheid voor het aanpassen van Zwarte Piet.

Meerderheid wil geen excuses
Ondanks het gestegen draagvlak blijkt uit het onderzoek ook duidelijk dat de meerderheid tegen excuses is. Zes van de tien van alle ondervraagden (60 procent) vinden dat de regering geen excuses hoeft te maken voor het Nederlandse slavernijverleden.

Het belangrijkste argument dat ze daarbij gebruiken is dat je van mensen van nu niet kunt verlangen dat dat ze excuses maken voor iets dat in het verleden gebeurd is. Driekwart (74 procent) kan zich in deze uitspraak vinden. Veel mensen benadrukken dat het om een tijd gaat met hele andere normen en waarden. Daar in de huidige tijd, nu we er inmiddels heel anders over denken, nog excuses voor gaan maken gaat hen te ver.

Samenvatting

Herstelbetalingen niet aan de orde

'Zeker geen schadevergoeding'
Sommige panelleden zijn bang dat er na excuses ook gevraagd gaat worden om een schadevergoeding. Voor herstelbetalingen aan de nabestaanden van de tot slaaf gemaakten is geen steun: slechts 8 procent is hier voor. Acht van de tien (80 procent) vinden dit niet aan de orde.

Volgens hen is niet meer vast te stellen wie op welke manier is benadeeld door fouten die in het verleden gemaakt zijn. Bovendien is dan het einde zoek, want er zijn wel meer groepen die te lijden hebben gehad in het verleden en die krijgen ook geen cent.

Geld reserveren voor kansarmen
Een deel van de tegenstanders maakt zich ronduit boos over de kwestie van de herstelbetalingen. Ze hebben de indruk dat het meer over geld vangen gaat dan over het leed van vroeger en nu.

Deelnemers met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond in het onderzoek zijn verdeeld. Een derde (34 procent) is tegen herstelbetalingen. Vier van de tien (44 procent) zien wel wat in een vorm van compensatie. Maar zeggen velen er nadrukkelijk bij, niet voor zichzelf, maar voor speciale projecten voor kansarme groepen, bijvoorbeeld in het onderwijs.

Vragenlijst en uitslagen

Onderwijs over Suriname en Antillen

Dit onderzoek over de koloniale geschiedenis van Nederland bestaat uit 2 delen. Dit is het eerste deel, over slavernij, Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen. De vragen in dit onderzoek zijn opgesteld in samenwerking met wetenschappers van de universiteit Leiden.
Aan het onderzoek deden 30.000 leden van het Opiniepanel mee,. Ook vulden 862 mensen met een Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond het onderzoek in. Zij worden bij de meeste uitslagen apart vermeld.

We beginnen met vragen over het onderwijs. Wat is jouw indruk: heb jij op school zelf veel of weinig onderwijs gehad over het koloniale verleden met Suriname en de Nederlandse Antillen?
Veel 4%
Redelijk wat 23%
Weinig 34%
(Bijna) niets 29%
Weet ik niet (meer) 8%
Geen antwoord 2%

Wat is jouw indruk: is er in het onderwijs nu voldoende, te veel of te weinig aandacht voor het koloniale verleden met Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen?

	Allen	Sur/Antill
Voldoende	24%	8%
Te weinig	27%	65%
Te veel	11%	5%
Dat weet ik niet	37%	22%
Geen antwoord	1%	-

Vragenlijst en uitslagen

Weinig kennis over koloniaal verleden

Hoe goed ken je de koloniale geschiedenis van Suriname en de Nederlandse Antillen?

	Allen	Sur/Antill
Ik weet daar (heel) veel van	4%	32%
Ik weet daar redelijk wat van	23%	44%
Ik weet daar een klein beetje van	42%	18%
Ik weet daar (bijna) niets van	28%	5%
Weet niet / geen mening	3%	1%

Heb jij vooral een positief of negatief beeld van de koloniale tijd van Suriname en de Nederlandse Antillen?

	Allen	Sur/Antill
Heel positief	4%	5%
Redelijk positief	25%	9%
Redelijk negatief	26%	31%
Heel negatief	11%	50%
Weet niet / geen mening	34%	5%

Hoeveel weet jij over de rol die Nederland speelde in het slavernijverleden?

	Allen	Sur/Antill
Ik weet daar (heel) veel van	4%	32%
Ik weet daar redelijk wat van	23%	44%
Ik weet daar een klein beetje van	42%	18%
Ik weet daar (bijna) niets van	28%	5%
Weet niet / geen mening	3%	1%

We stellen je nu een kennisvraag. Als je het niet weet kun je een schatting maken of 'dat weet ik niet' invullen. Hoeveel tot slaaf gemaakte Afrikanen zijn over de Atlantische oceaan vervoerd door Nederland?
Het juiste antwoord is tussen de 500.000 en 750.000, rond de 600.000.

	Allen	Sur/Antill
Maximaal 500.000	19%	16%
Tussen de 500.000 en 750.000	13%	20%
Tussen de 750.000 en 2 miljoen	27%	43%
Dat weet ik niet	37%	18%
Geen antwoord	4%	3%

Meerderheid tegen excuses voor slavernij

Vind je het terecht of onterecht dat er in Nederland een maatschappelijke discussie gevoerd wordt over excuses voor het Nederlandse slavernijverleden?

	Allen	Sur/Antill
Terecht	34%	70%
Onterecht	56%	25%
Weet niet/ geen mening	10%	5%

Heb je het gevoel dat je nu in Nederland in het openbaar kunt zeggen wat je denkt over het slavernijverleden?

	Allen	Sur/Antill
Ja	43%	39%
Nee	46%	57%
Weet niet/ geen mening	11%	4%

Zie je jouw mening over het slavernijverleden over het algemeen voldoende of onvoldoende terug in de media?

	Allen	Sur/Antill
Voldoende	27%	11%
Onvoldoende	51%	81%
Weet niet/ geen mening	22%	8%

Excuses voor slavernij of niet?
Een aantal partijen en organisaties wil dat de Nederlandse regering excuses aanbiedt voor de rol die Nederland heeft gespeeld in het slavernijverleden. Zij vinden dat Nederland verantwoordelijkheid moet nemen voor het leed dat mensen is aangedaan. Anderen willen geen excuses. Zij vragen zich af of je mensen die vandaag leven, verantwoordelijk kunt houden voor het verleden.
Een adviescommissie die dit jaar onderzoek naar excuses deed in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken zegt dat er geen herstelbetalingen hoeven te komen.
Vind je dat de Nederlandse regering wel of geen excuses moet aanbieden voor het Nederlandse slavernijverleden?

	Allen	Sur/Antill
Wel excuses aanbieden	30%	73%
Geen excuses aanbieden	60%	21%
Weet niet/ geen mening	10%	6%

Mensen van nu niet verantwoordelijk

Excuses stad Amsterdam
Op 1 juli 2021 bood burgemeester Femke Halsema van Amsterdam excuses aan voor de rol die de hoofdstad heeft gespeeld in het slavernijverleden.
Wat vind je ervan dat de burgemeester namens Amsterdam excuses heeft aangeboden?

	Allen	Sur/Antill
Ik ben daar vóór, excuses zijn een goede zaak	22%	62%
Ik ben daar niet uitgesproken voor of tegen, maar ik heb er geen probleem mee dat er excuses zijn gemaakt	29%	19%
Ik ben daar tegen, excuses zijn een slechte zaak	43%	13%
Weet niet/ geen mening	6%	6%

Ben je het eens of oneens met de volgende stelling:
'Je kunt van mensen van nu niet verlangen dat ze excuses maken voor iets wat in het verleden gebeurd is.'

	Allen	Sur/Antill
Eens	74%	28%
Oneens	20%	69%
Weet niet/ geen mening	6%	3%

Steun voor slavernijmuseum

Behalve excuses maken, zijn er ook andere manieren om aandacht te hebben voor het leed dat de tot slaaf gemaakten is aangedaan. Dit varieert van een nationaal museum tot herstelbetalingen.
Ben je voor of tegen de onderstaande mogelijkheden:

	Allen	Sur/Antill
Nationaal museum slavernijverleden	Voor 67% Tegen 21%	Voor 91% Tegen 6%
Nationale feestdag om afschaffing slavernij te vieren	Voor 30% Tegen 56%	Voor 69% Tegen 23%
Herstelbetalingen aan de nabestaanden	Voor 8% Tegen 81%	Voor 44% Tegen 34%
Meer aandacht voor het slavernijverleden in het onderwijs	Voor 68% Tegen 20%	Voor 90% Tegen 6%

Herdenkingsjaar
In 2023 komt er een herdenkingsjaar voor het slavernijverleden. Het is in dat jaar 160, of volgens anderen 150 jaar, geleden dat de slavernij in Nederland werd afgeschaft. Formeel werden de tot slaaf gemaakten in 1863 bevrijd. Maar tot 1873 moesten ze toch nog werken op de plantages onder 'toezicht' van de staat.
Het programma van het herdenkingsjaar ligt nog niet vast, maar gedacht wordt aan tentoonstellingen, voorstellingen, debatten en aandacht in het onderwijs en de media.
Vind je het een goede of een slechte zaak dat 2023 een herdenkingsjaar voor het slavernijverleden wordt?

	Allen	Sur/Antill
Goede zaak	45%	80%
Slechte zaak	34%	16%
Weet niet / geen mening	21%	4%

EenVandaag Opiniepanel

Over dit onderzoek

Over het onderzoek
Dit onderzoek over de koloniale geschiedenis van Nederland bestaat uit 2 delen. Dit is het eerste deel, over slavernij, Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen. De vragen in dit onderzoek zijn opgesteld in samenwerking met wetenschappers van de universiteit Leiden. Het tweede deel gaat over Nederlands-Indië. Deze resultaten worden binnenkort gepubliceerd.
Het onderzoek is gehouden van 20 juli tot en met 20 augustus 2021. Aan het onderzoek deden 30.352 deelnemers mee.
Onder de deelnemers zijn 862 mensen met een Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond. Hun uitslagen zijn niet representatief voor alle mensen met een vergelijkbare achtergrond in Nederland, maar geven wel een indruk van hoe er in deze groep naar de kwestie wordt gekeken.
De vragenlijst is verspreid onder de leden van het EenVandaag Opiniepanel. Ook is een open link verspreid via netwerken, organisaties, stichtingen en sociale mediagroepen waar mensen met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond zich begeven, zoals Stichting MCNW, Stichting Ocan, Vereniging Antilliaans Netwerk en Stichting VNS.
Het gehele onderzoek is na weging representatief voor zes variabelen, namelijk: leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2021. Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit 70.000 leden.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoeker
petra.klapwijk@eenvandaag.nl

Over het EenVandaag Opiniepanel
Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 70.000 leden. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2017. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen.